

Pivot in de praktijk

SIMON VAN DEN BERGH

Problemen bij archiefonderzoek

Iedereen die regelmatig in het archief werkt krijgt er wel eens mee te maken. Juist dát archief waarvan je dacht dat het van groot belang zou zijn voor je onderzoek, is tijdelijk niet te raadplegen. Wanneer dan om verdere informatie gevraagd wordt bij de studiezaalmedewerker, blijkt dat het is 'ondergebracht bij de CAS' of dat het 'ter bewerking in Winschoten ligt'.

Mij overkwam dit met het archief van de Cultuurtechnische Dienst, waarin ik geïnteresseerd was in verband met mijn promotieonderzoek, een studie naar de lokale gang van zaken in de ruilverkaveling. Ik had geen flauw idee wat de CAS was, of wat bewerking en Winschoten daarmee te maken hadden. Na uitleg was ik uitermate tevreden. Het archief dat ik graag wilde inzien werd netjes nagelopen door archiefmedewerkers van de Centrale Archief Selectiedienst en het zou snel en netjes geïnventariseerd bij het Algemeen Rijksarchief in Den Haag worden ondergebracht.

Pas later begreep ik wat er werkelijk aan de hand was: 'mijn' archief, zo dacht ik, werd in het kader van PIVOT¹ onder de loep genomen met het doel alle stukken die betrekking hadden op het tot stand komen van overheidsbeleid te bewaren. De documenten die betrekking hadden op de uitvoering

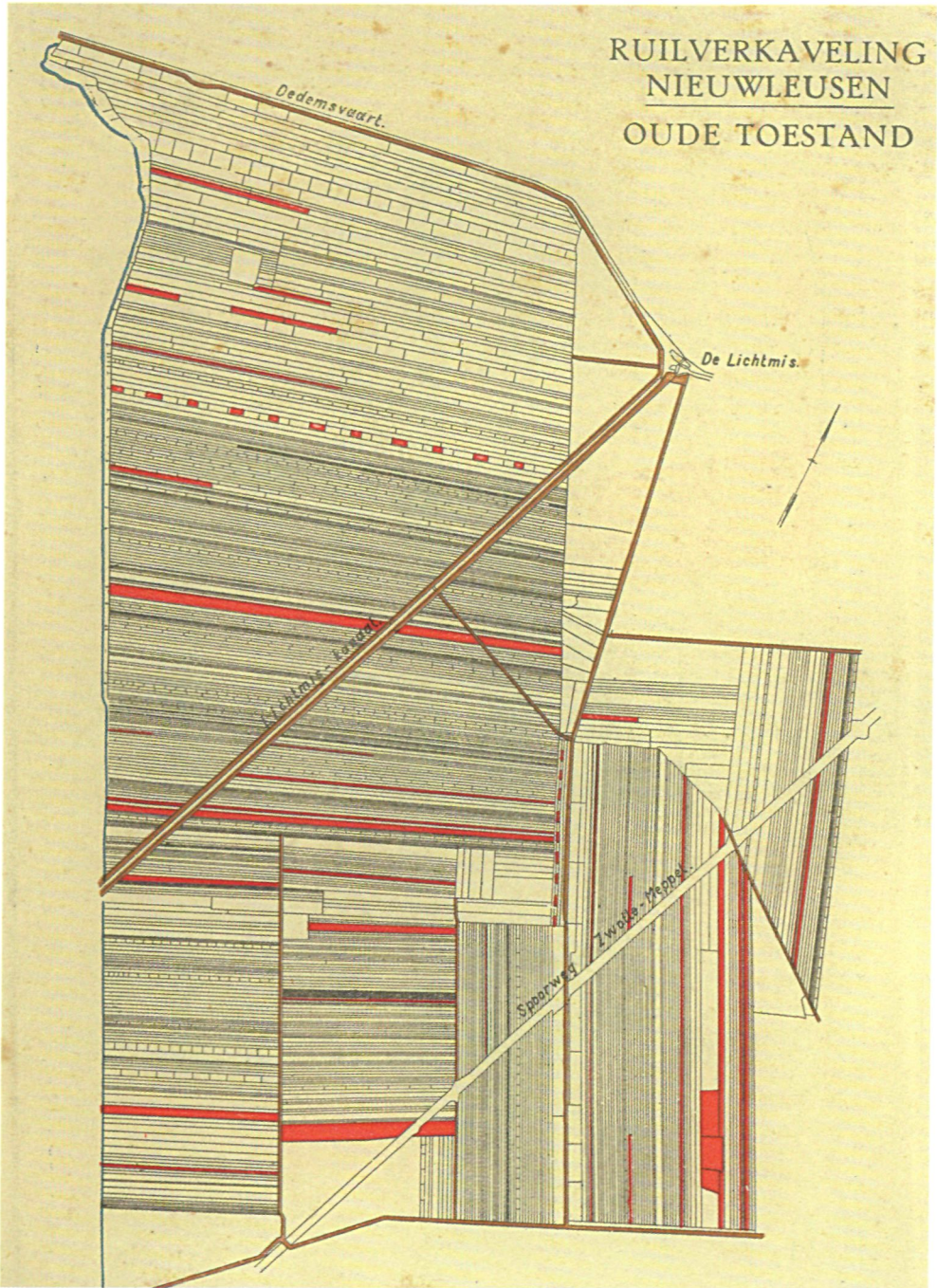
van dit beleid, zouden moeten worden vernietigd. Juist die stukken die onmisbaar waren bij het beantwoorden van mijn probleemstelling zouden worden vernietigd. Daar kwam nog bij dat de beheerder van het archief, de Dienst Landelijk Gebied (DLG) in Utrecht, zou verhuizen naar een krappere locatie en de 4000 dozen het liefst zo snel mogelijk naar Winschoten zag vertrekken. De gebeurtenissen hielden in dat ik twee dingen moest uitzoeken. In de eerste plaats moest ik erachter zien te komen wat in die 500 meter archief zat en in de tweede plaats moest ik kijken of zich bij andere instanties nog relevante documenten bevonden. De eerste taak bleek allerm minst eenvoudig. Het archief was namelijk niet geïnventariseerd. Nadat ik het steekproefsgewijs had doorlopen, kwam ik tot de conclusie dat het voor mij van belang was, met name vanwege de bezwaarschriften die erin zitten. Daarna

kon ik mij richten op de vraag of zich elders nog documenten zouden bevinden. Wie op de hoogte is van de gang van zaken bij ruilverkavelingen weet dat hierbij veel organisaties betrokken zijn geweest. Om een versnippering van dossiers te voorkomen werden deelnemende partijen bij wet verplicht de stukken na het afronden van een ruilverkaveling weer aan de Cultuurtechnische Dienst, nu DLG, over te dragen. Er was dus nauwelijks spiegelarchief te vinden. Er bleken hier en daar nog stukken over verschillende ruilverkavelingen in archieven van boerenorganisaties en uitvoerende organisaties als de Heidemij te zitten. Dit was echter zo summier, gefragmenteerd en slecht toegankelijk, dat het onderzoeken hiervan te weinig rendement zou gaan opleveren. De vernietiging van het archief zou mij persoonlijk dus bijzonder ongelegen komen. Daarnaast was de beslissing voor vernietiging niet gebaseerd op een inventaris, maar op een Basis Selectie Document (BSD). Een BSD verschilt daarin van een inventaris, dat het een overzicht is van wat er in een archief zou moeten zitten. Dit houdt in dat een oordeel ter vernietiging van bepaalde documenten niet is gebaseerd op empirische, maar theoretische kennis van het archief. Door de gehanteerde criteria en een onvolledige kennis van het archief dreigden documenten verloren te gaan die van grote waarde konden zijn bij toekomstig onderzoek naar regionale 20e-eeuwse geschiedenis. Met andere woorden: de vernietiging zou niet alleen gevolgen hebben voor mijn onderzoek, maar ook voor de beoefening van het vak door anderen die onderzoek doen naar de uitvoering van overheidsbeleid in de 20e eeuw. Gelukkig kent de PIVOT-methode een aantal momenten waarop de selectie ter toetsing wordt voorgelegd aan een expert. Het

Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (KNHG) vroeg Professor J.A.J. Vervloet van de Wageningen Universiteit een oordeel over de gevolgde procedure en de daaruit voortvloeiende keuzes met betrekking tot het vernietigen van bepaalde archiefstukken. Dit was voor mij een groot geluk, daar Vervloet één van mijn promotoren is. Hierdoor bleef ik op de hoogte van wat er gebeurde.

Ondertussen leek zich ook een mogelijkheid voor te doen om het archief tijdelijk elders onder te brengen. C.C. van der Woude, destijds gemeente-archivaris te Ede, stelde hiertoe op uitleenbasis en voor de vierjarige periode van mijn aanstelling een flink gedeelte van het nieuwe depot beschikbaar. Gelukkig ging de archivaris van de DLG, J. Eikelenboom, hiermee akkoord en kon het archief tijdelijk worden ondergebracht in het gemeentearchief van Ede.

Vervloet schreef naar aanleiding van bovenstaande argumenten in een brief aan het KNHG dat hij geen bezwaar had tegen de manier waarop de PIVOT-methode was toegepast, maar dat er desondanks toch belangrijke stukken met betrekking tot lokale geschiedenis verloren dreigden te gaan. Als reactie hierop besloot de Rijksarchief Dienst (RAD) de voorgestelde selectie nader te onderzoeken. Uit dit onderzoek kwam eveneens naar voren dat de CAS weliswaar de juiste procedure had gevolgd, maar dat er op deze wijze toch waardevol materiaal verloren zou gaan. De medewerkers van de RAD, G. Beks en H. de Vries, hebben om deze reden voorgesteld enige handelingen aan de selectie toe te voegen, waardoor deze waardevolle documenten niet zullen verdwijnen. Hoewel dit al een zeer aansprekend resultaat is, kwam de RAD met een zo mogelijk nog spectaculairder voorstel. Men is van plan voortaan, nog voordat het BSD gemaakt

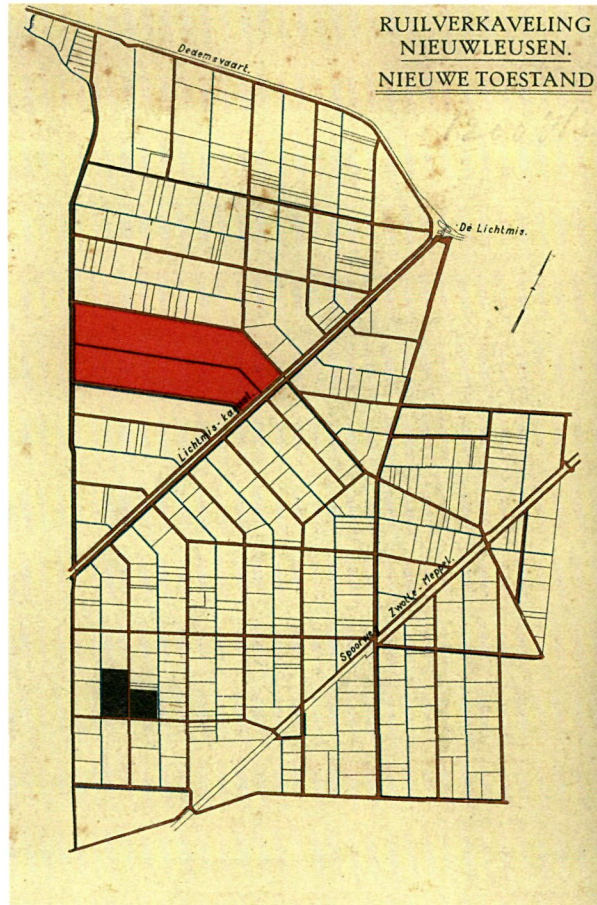
zal worden, met behulp van een aantal informele gesprekken te achterhalen welke stukken als waardevol worden aangemerkt in de wetenschappelijke wereld, zodat met deze wensen rekening kan worden gehouden bij het samenstellen van het BSD. Dit houdt in dat de inspanningen van alle partijen, die van ons, van de DLG, van het gemeentearchief Ede, en niet in de laatste plaats die van de RAD hebben geleid tot een kleine maar zeer zinvolle aanpassing van de PIVOT-procedure.

PROBLEMS WITH SELECTION IN THE RECENT DUTCH ARCHIVES ACT (PIVOT)

The most recent Dutch Archives Act (PIVOT) states that only those files that are indispensable for researching national policy should be kept. The remaining documents will have to be shredded. Imposing this law on the archives of the Service for Land and Water Use (Dienst Landelijk Gebied) would mean that documents on events on the local and regional level would be lost. After looking into this matter, the Archives' Service (Rijksarchiefdienst) decided that certain files dealing with local history will be saved and brought to the National Archives in The Hague. Furthermore, before deciding on the final cut historians will be consulted to prevent invaluable documents from being destroyed.

NOOT

- 1 PIVOT staat voor Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn. Met behulp van deze in 1991 tot stand gekomen wet probeerde men de grote hoeveelheid 20e-eeuws archiefmateriaal terug te dringen.

LITERATUUR

- HEIJDEN, C. VAN DER (2001). Leegte, kou en eeuwige stilte. Tien jaar 'nieuwe archiefvermietiging' levert niet veel op. NRC Handelsblad, 5 mei 2001, p. 53.